

ה. ביאור עניין "מזליה חזי"

ואמנם יש לנשמה העליונה הזאת מקרים מיוחדים, ראויים לה כפי עניינה. ואע"פ שהיא נקשרת בקישוריה בגוף כמ"ש, נשאר לה קצת עניין עם הרוחנים, מה שאין קשרה בגוף מונע ממנה. אמנם אין נמשך ונולד מזה דבר מורגש וניכר בשכל האדם ומחשבתו, אלא לפעמים על צד המיעוט. והוא מה שאמרו ז"ל: "אף על גב דאיהו לא חזי, מזליה חזי"¹⁵. שכבר הגיע העניין לנפש הזאת העליונה, ולא הגיע ממנה אל המחשבה והשכל ציור שלם, אלא קצת התעוררות ולא יותר¹⁶.

ו. דרך ידיעת העתידות בחלום

ואולם ראתה החכמה העליונה לחלק¹⁷ הזמן לשני חלקים: האחד - לפועל הבריות, והאחד - למנוחתם¹⁸. והיינו היום והלילה. כי היום הוא זמן המעשה והלילה זמן

הערות - ילמד ענוים דרכו

15 מגילה ג,א: "וראייתו אני דניאל לכדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה, אבל חרדה גדלה נפלה עליהם ויברחו בהחבא". מאן נינהו אנשים? אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא: זה חגי זכריה ומלאכי... דאיהו חזא ואינהו לא חזו. וכי מאחר דלא חזו מאי טעמא איבעיתו? אף על גב דאינהו לא חזו - מזלייהו חזו. אמר רבינא: שמע מינה, האי מאן דמיבעית - אף על גב דאיהו לא חזי, מזליה חזי". וביאר בספר אדיר במרום: "רו"ל אמרו: 'אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי', וסוד העניין, כי אמת הוא שבעבור הצטייר הדברים בעין, אי אפשר לראות אלא הגשמיות. אבל עם כל זה הנשמה אינה אובדת לגמרי ראייתה, אלא שאינה מציינת אותה בגוף, אבל מגיע אליה עם כל זה איזה רושם".

מדוע זה נקרא "מזל"? כבר התבאר בחלק ב פרק ז שלכל נמצא יש כוח עליון שמנהיג אותו דרך כוכב ומזל, והנהגה זו קשורה לתפקיד שהוא קיבל בכלל התיקון הכללי, כמו שהתבאר שם בפרק ג. והנה באדם נחלקו התיקונים בין הנשמות, ונמצא שכאשר יש רושם כלשהו של הנשמה בנפש התחתונה ובגוף - זה דומה להשפעת המזלות על הנמצאים. על כן קראו לזה חז"ל בדרך משל: "מזל".

הסבר נוסף: כל "בעלי הכוחות" שיש להם ידיעות שונות על ידי אינטואיציה (עיין מו"נ ב,לז בעניין הכת השלישית), הם למעשה בני אדם שהבחינה הזאת של "מזליהו" חזקה אצלם. אולם אין זו ידיעה ברורה ולכן הם טועים במקצת. יש החושבים בטעות שהם נביאים, ולא היא - אותם בעלי כוחות ניסו לתלות את ידיעתם בהכרת סדרי הכוכבים והמזלות וכד' כדי לגרום להמון לחשוב שידיעותיהם אינן רק "הרגשת הלב" אלא חכמה שלמה (כן כתב הרמב"ם בפירוש המשנה לחולין פרק ב, ובאגרת גזרת הכוכבים). משום כך קראו חכמים להשגה זו "מזליהו".

16 בניגוד לחלום, שבו הנשמה מציינת את ההשגות שהשיגה בדמיון, כפי שיבואר לקמן, "מזליה חזי" הוא ראייה של הנשמה עצמה, אך לא בעיניים פקוחות אלא בהרגשת הלב. והסביר הרמח"ל באדיר במרום שזה עניין "אני ישנה ולבי ער" - העיניים של הנשמה סגורות אבל הלב ער.

17 החילוק אינו מקרי אלא תוצאה מכך שלנפש העליונה יש שני תפקידים - גם להתקשר עם העליונים, וגם להנהיג את הנפש התחתונה. לשם כך נוצרו שני זמנים: היום - להנהיג הנפש התחתונה והגוף, הלילה - להתנתק מהגוף ומהנפש התחתונה ולהתקשר בעולם הרוחני, כדלקמן.

חלוקה זו היא מה שנאמר ביום הראשון לבריאה (בראשית א,ד-ה): "וירא אלוהים את האור כי טוב ויבדל אלוהים בין האור ובין החושך. ויקרא אלוהים לאור יום ולחושך קרא לילה". על פי מסורת חז"ל, הנשמות נבראו ביום הראשון, לפני המלאכים שנבראו ביום השני. תיאור חלוקת היום והלילה הוא למעשה תיאור החלוקה של שני התפקידים של הנשמה.

18 כפי שיבאר הרמח"ל בהמשך, זמן השינה אינו זמן בטל, אלא משמעותי מאוד לתכלית האדם -

מסלול 1: יום א, כ סיון מסלול 3: יום ג, יט סיון
מסלול 2: יום ב, כ סיון מסלול 4: יום ד, יח סיון

המנוחה¹⁹. ושם בטבע הבעלי חיים שיישנו, כדי שתהא להם ולרוחותיהם מנוחה מעמלם, ובאותו הזמן יחליף מציאותם כוח, בכל חלקיו הגופיים והנפשיים, וישובו חדשים לבקרים לעבודתם כבראשונה²⁰.

והנה בהיות האדם ישן, כוחותיו נחות והרגשותיו שקטות והשכלתו גם כן נחה ושוקטת. ורק הדמיון לבדו יפעל וילך, וידמה ויציר עניינים כפי מה שיזדמן לו משארית מה שנצטייר בו בעת היקיצה, ומה שיגיע אליו מן האדים והעשנים העולים אל המוח - אם מן הליחות הטבעיות, ואם מן המאכלים - וזה עניין החלומות אשר לכל בני האדם²¹.

ואמנם חקק הבורא יתברך שמו עוד, שהנפש העליונה שזכרנו, תינתק קצת באותו הזמן מקישוריה הגופניים²², וחלקים ממנה, דהיינו עד ה"רוח" (והרוח בכלל), יהיו

הערות - ילמד ענוים דרכו

הן כזמן מנוחה והתחדשות לגוף ולנפש התחתונה, הן כזמן של התעלות והתרחבות של הנפש העליונה. בימינו, שהצדדים של העשייה הגשמית תופסים מקום רחב בתרבות, יש יחס מזלזל כלפי זמן השינה, כזמן של בטלה. ולא היא. לכן ביהדות יש תהליך שלם של התארגנות לשינה. והנה היום בבריאה שבו נבראו נשמות האדם הוא היום הראשון. והוא גם היום שבו הבורא יצר את הלילה - לשם תפקוד הנשמה: "ויבדל אלוהים בין האור ובין החושך. ויקרא אלוהים לאור יום ולחושך קרא לילה".

19 כמו במחזור היום - כך גם במחזור השבועי, השבת היא זמן למנוחת פעולות הגוף מכל ענייני היצירה, וזמן של התעלות של הנפש העליונה, כדלקמן. וכן במחזור העולמי - האלף השביעי הוא זמן בטלת פעולות הגוף, כמו שאמרו "וחד חרוב", וכמו משה רבנו בהר סיני שהיו פעולות גופו שובתות, וכן הוא זמן של התעלות הנשמה, כמו שאמרו: "הקב"ה עושה להן כנפיים ושטים על פני המים".

20 שאז מתחדש בבריאה שפע חדש ליום הבא - כמש"כ לקמן חלק ד פרק ד: "בכל יום מתחדש כל המציאות כולו לפניו יתברך שמו", והחידוש כפול: קיום והתמדת הבריאה, וחידוש הבחינה המיוחדת ליום זה, כיוון שלכל יום ישנו התיקון המיוחד לו (עיין בדברינו שם).

21 ברכות נה, ב-נו א: "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו, שנאמר: 'אנת מלכא רעיונך על משכבך סלקך', ואיבעית אימא מהכא: 'ורעיוני לבבך תנדע'. אמר רבא: תדע, דלא מחו ליה לאינש לא דקלא דדהבא, ולא פילא דעייל בקופא דמחטא. אמר ליה קיסר לרבי יהושע ברבי חנניא: אמריתו דחכמיתו טובא, אימא לי מאי חזינא בחלמאי! אמר ליה: חזית דמשחרי לך פרסאי וגרבי בך, ורעיי בך שקצי בחוטרא דדהבא. הרהר כוליה יומא, ולאורתא חזא. אמר ליה שבור מלכא לשמואל: אמריתו דחכמיתו טובא, אימא לי מאי חזינא בחלמאי! אמר ליה: חזית דאתו רומאי ושבו לך, וטחני בך קשייתא ברחייתא דדהבא. הרהר כוליה יומא ולאורתא חזא".

ברכות נו, ז: "הבא על אשת איש בחלום - מובטח לו שהוא בן העולם הבא (רש"י: ונוטל חלקו וחלק חברו בגן עדן, דדמי לאשת איש). והני מילי - דלא ידע לה ולא הרהר בה מאורתא".

במדע היום ידוע שישנם תהליכים גופניים שלמים שאינם מתרחשים אלא בזמן השינה.

22 הואיל והגוף נמצא במנוחה וכוחות הגוף שובתים, הנפש העליונה יכולה להתנתק מעט מהקשרים והגבולות של הגוף. ובמשל המחשב: כאשר התוכנות של המחשב פועלות, קשה לחיבור לאינטרנט לתפקד. אולם ברגע שכל התוכנות של המחשב שובתות - יש יכולת להרחיב את השימוש באינטרנט. (ובאמת גם בגוף יש תהליכים פיזיולוגיים הנעשים רק בשינה עמוקה.)

מתעלים ומתנתקים מן הגוף, ורק החלק האחד שהוא ה"נפש" יהיה נשאר עם הנפש התחתונה²³.

והנה החלקים המנותקים ישוטטו במה שהונח (=שניתן) להם, ויהיה להם עסק ועניין עם הרוחניים – עם פקידים פקידי הטבע, או עם מלאכים ממלאכי החבלה, או עם השדים – כפי מה שיודמן להם לפי סיבה מהסיבות.

ולפעמים תמשיך העניין מה שהשיגה, בהשתלשלות, עד הנפש התחתונה, ויתעורר מזה הדמיון ויציר ציורים כפי דרכיו.

וכבר אפשר שהעניין שהשיגה יהיה אמיתי או כוזב, כפי האמצעי שעל ידו השיגתה. וזה העניין עצמו ימשך עד הדמיון ויצטייר בדרכיו, לפעמים בכלבול גדול ובתערובת רב, מן הציורים הנפסדים הנמשכים מן האדים, ולפעמים ביותר כירור²⁴.

וכבר תגיע לאדם הודעה וגילוי אוזן על ידי האמצעי הזה, ממה שעתידי לבוא עליו. ויקרה זה בגזרתו יתברך שמו, שיוודע הדבר לנשמה, על ידי אחד מן המשרתים מאיזה מין שיהיה, וימשך הדבר עד הנפש, ויצטייר בדמיון בסיתום או בכירור, כפי מה שתגזור החכמה העליונה. ועל דבר זה נאמר (איוב לג, טו-טז): "בַּחֲלוֹם חִזְיוֹן לְיָלָה וְכוּ' אֶז יִגְלָה אֶזְן אֲנָשִׁים"²⁵.

נמצא: כלל החלומות – ציורי הדמיון, מצד עצמו (=ממה שחווה במשך היום) או מצד מה שתעירנה הנשמה לפי מה שתשיג.

ואולם (=בניגוד לנבואה שעליה נלמד בפרק ג) אין הפועל בכל אלה (=ציורי הדמיון הבאים מצד הנשמה) אלא אחד מן הכוחות הרוחניים שמודיע לנשמה, והנשמה ממשכת עד

הערות – ילמד ענוים דרכו

23 לכן גם "שינה – אחד מששים למיתה" (ברכות נו, ב). זאת מפני שהסתלקות החלקים הגבוהים של הנשמה מאפשרת לכוחות טומאה להתפשט בגוף, כפי שכתב בחלק ד פרק ו: "בהיות האדם ישן, חלקי נשמתו העליונים מסתלקים ממנו, וכמ"ש בחלק ג, וטועם טעם מיתה במקצת, והוא מה שכתבו ז"ל: 'שינה אחד מששים במיתה'. ונמצא שאז מתגבר יותר בגופו החושך, בהעדר אור הנשמה המזכך אותו. על כן נמצא שם בית כניסה יותר אל הטומאה לשרות עליו. והוא עניין 'רוח הרעה' שפירשו ז"ל, ששררה על הידים..."

גם הגלות נמשלה לשינה, שהשכינה נעדרת מישראל וכוחות הטומאה נאחזים בה. והנה יש צדיקים שגם זמן המיתה דומה לזמן השינה, כמו שקורא הזוהר לאבות: "ישני חברון". והטעם שהנפש העליונה עולה למעלה לעולם הרוחני, והנפש התחתונה נותרת מחוברת לגוף, והגוף והנפש התחתונה אינם צריכים תיקון, ועל כן הגוף אינו כלה וגם כוחות הטומאה אינם יכולים להיאחו בהם. ועליהם נאמר: "צדיקים במיתתם אינם מטמאים" (עיין ברמב"ן לפרשת חוקת יט, ב ובמה שכתבנו שם בהערות).

24 אם כן, ההשגה יכולה להיות אמיתית או שקרית, ואפילו היא אמיתית – ההצטיירות בדמיון תהיה עם תערובת דברים בטלים.

25 איוב לג, טו-טז: "בַּחֲלוֹם חִזְיוֹן לְיָלָה, בְּנֶפֶל תִּרְדָּמָה עַל אַנְשִׁים, בְּתַנּוּמוֹת עֲלֵי מִשְׁכָּב. אֶז יִגְלָה אֶזְן אַנְשִׁים, וּבְמִסְרָם יִחְתָּם".

מסלול 1: יום א, כ סיון   מסלול 3: יום ג, יט סיון
מסלול 2: יום ב, כ סיון   מסלול 4: יום ד, יח סיון

הדמיון כמו שכתבנו. ואם הכוח ההוא ממשרתי הקודש - יהיה הדבר אמת, ואם מכוחות ההיפך - יהיה הדבר כוזב. והוא מה שאמרו (ברכות נה, ב): "כאן על ידי מלאך, כאן על ידי שד"²⁶. ובכולם יש תערובת של הציורים הנפסדים של הדמיון עצמו. והוא מה שאמרו (שם א): "אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים"²⁷.

אך עוד חלומות אחרים נמצאים, והם חלומות הנבואה²⁸, ונבאר עניינה בפני עצמה בס"ד (לקמן בפרק ג).

שאלות מנחות:

- ♦ מהו החילוק בין "מזלייהו חזי" לבין "חלום אחד מששים בנבואה"?
- ♦ האם השינה היא תהליך חיובי לאדם או שלילי?
- ♦ מדוע דווקא בשינה יכולה הנשמה לשוטט בעליונים?
- ♦ מהן שלוש הבחינות האפשריות בחלום?
- ♦ על אילו חלומות ניתן לומר: "חלומות שווא ידברו", ועל אילו ניתן לומר: "אחד מששים בנבואה"?

הערות - ילמד ענוים דרכו

- 26 ברכות נה, ב: "רבא רמי: כתיב: 'בחלום אדבר בו' וכתוב 'חלומות השווא ידברו'! לא קשיא, כאן - על ידי מלאך, כאן - על ידי שד".
- 27 ברכות נה, א: "ואמר רב חסדא: לא חלמא טבא מקיים כוליה, ולא חלמא בישא מקיים כוליה... 'הנביא אשר אתו חלום - יספר חלום, ואשר דברי אתו - ידבר דברי אמת, מה לתבן את הבר נאום ה'?' - וכי מה עניין בר ותבן אצל חלום? אלא אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: כשם שאי אפשר לבר בלא תבן, כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים. אמר רבי ברכיה: חלום, אף על פי שמקצתו מתקיים - כולו אינו מתקיים. מגא לן - מיוסף, דכתיב: 'והנה השמש והירח וגו', וההיא שעתא אמיה לא הות".
- 28 יש צורך הכרחי לדעת שחלומות הנובעים מעליונים והרגשות הנובעים מ"מזלייהו חזי" - שניהם אינם נבואה, כדי שלא יתבלבל האדם ויחשוב שהתנבא.
- שתי הבחינות המופיעות בפרק זה, נמצאות גם בכלל, בזמן הגלות. וכן כתב הרמח"ל בספר אדיר במרום: "השינה של הגלות והיקיצה של הגאולה - בסוד 'אני ישנה ולבי ער'. כי בזמן הגלות - העיניים ישנים, שאין בקיעה אלא בסוד ב"ן. כי אם היתה יותר, לא היתה שינה, ואז הוא סוד השבירה כנ"ל, ובסוד: 'שחת לו לא'. אך הלב ער, והוא כי גם עתה בגלות יש עניין, ד'אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי'.
- וגם בחינת החלום יש בגלות, ואינו מסוד ההתעוררות הזה, אלא סודו הוא הדמיון. כי הנשמה שרואה מה שרואה חוץ לגוף, מציירת הדברים ההם בדמיון הציור שמציירת, ואז נראה לדמיון מה שהיא רואה. אבל עניין: 'לבי ער' - אינו כן, אלא ממש הוא עניין 'מזליה קא חזי', שיש בזמן הגלות".

מסלול 1: יום א, כ סיון   מסלול 3: יום ג, יט סיון
מסלול 2: יום ב, כ סיון   מסלול 4: יום ד, יח סיון